

Dar 2008 metais priimtose Europos Sąjungos (ES) vartojimo kreditų direktyvos pagrindiniai išsikelti tikslai buvo vartotojų apsaugos stiprinimas bei bendros vartojimo kreditų rinkos sukūrimas. Deja, šiuo metu vykstantis direktyvos poveikio vertinimas leidžia teigti, kad bendra rinka neatsirado.

Vartotojams naujienos nėra – nedaug girdima atvejų, kad lietuviai skolintųsi kitose ES šalyse, o užsieniečiai – Lietuvoje. Vartotojų atveju dažnai taip atsitinka dėl psichologinių motyvų: žmonės yra linkę skolintis iš jų šalyje įsikūrusių, jų kalba kalbančių skolintojų. Be abejo, vaidmenį vaidina ir konkurencingos vietinės vartojimo kreditų rinkos, patenkinančios besiskolinančiųjų poreikius.

Kalbant apie verslą, pagrindinė bendros vartojimo kreditų rinkos nebuvimo priežastis – pernelyg dideli teisinės bazės ir taikomų reguliavimų skirtumai tarp ES šalių narių.

Reikalavimai informacijai, teikiamai vartotojui prieš pasirašant sutartį

Vienas pagrindinių ES vartojimo kreditų direktyvos tikslų – didesnė vartotojų apsauga bei lengvos ir paprastos prieigos prie finansinių paslaugų užtikrinimas.

Vartotojų apsaugos srityje padaryta ištis daug. Vartojimo kredito davėjai yra įpareigoti ir visoje Europoje laikosi vienodų standartų teikdami su vartojimo kreditais susijusią informaciją, teikiamą vartotojams prieš sudarant sutartį. Šiai informacijai nustatytos griežtos ir vienodos turinio bei formos taisyklės. Tai užtikrina vienodas veiklos sąlygas visoje Europoje ir gerai gina vartotojų interesus.

Vis dėlto, 2008 metais priimtose direktyvos nuostatos jau yra morališkai pasenusios. Per pastaruosius vienuolika metų ne tik įvyko masinė skaitmenizacija, milžiniški vartotojų elgesio ir įpročių pokyčiai, bet ženkliai pasikeitė ir finansinių paslaugų paieškos, pasirinkimo ir susitarimų sudarymo procesai. Žvelgiant iš 2019 m. perspektyvos akivaizdu, kad tiek ES vartojimo kreditų direktyva, tiek nacionalinėse teisėse numatyti reikalavimai turi būti peržiūrėti tam, kad jose nustatytos nuostatos labiau atlieptų nūdienos situaciją bei būtų pasiruošusios neišvengiamiems pokyčiams ateityje.

Kreditingumo vertinimas: Europoje ir Lietuvoje

Siekdama apsaugoti vartotojų interesus, direktyva numatė ir įpareigojimą vertinti asmens, norinčio gauti vartojimo kreditą, kreditingumą. Vartotojo kreditingumo vertinimas yra bene pati svarbiausia bet kokios finansų įstaigos veikla, nes vertinant būsimo kliento galimybes priimti naujus finansinius įsipareigojimus yra ypatingai svarbios žinios, procesai,

procedūros ir kiti veiksniai. Tai iš principo sąlygoja tai, kaip sėkmingai veikia finansų įstaiga.

Kreditingumo vertinimas ir nacionalinėse teisėse nustatyti reikalavimai išryškina vienodos praktikos ir vienodų sąlygų nebuvimą Europoje. ES vartojimo kreditų direktyvoje buvo palikta daug laisvės pačiam kredito davėjui: buvo leista laisvai pasirinkti priemonės – kaip tai atlikti, kokią ir iš kur informaciją rinkti bei kokiais kriterijais remiantis priimti sprendimus.

Tačiau Lietuva yra viena valstybių, kurioje nustatyti kreditingumo vertinimo reikalavimai palieka labai mažai galimybių kredito davėjui pačiam spręsti, kaip šį procesą atlikti. Iš dalies tai – gerai, nes užtikrina aukštą vartotojų apsaugą, kita vertus – neskatina kredito davėjų konkurencijos, nepalieka laisvės kurti ir taikyti sudėtingų, inovatyvių būdų bei priemonių šiai rizikai vertinti.

Esant pernelyg griežtam reguliavimui ne tik ribojamos inovacijos kreditingumo vertinime, ne tik ribojama finansinių įstaigų sėkmė, bet ribojama ir žmonių prieiga prie finansinių paslaugų. Be kita ko, didžiuliai skirtumai tarp ES šalims taikomų kreditingumo vertinimo reikalavimų natūraliai riboja konkurenciją tarp ES šalių ūkio subjektų.

Mums jau įprasta, kad pavedimus ir kitas paslaugas vartotojas Lietuvoje gali gauti ir iš kitoje šalyje registruotos finansų įstaigos. Jei tokia įstaiga norėtų pradėti teikti ir vartojimo kreditų paslaugas, paprasta nebūtų. Reiktų skirti ypatingai daug dėmesio Lietuvos teisinės bazės supratimui, prisitaikymui prie jos. Su tuo susiję kaštai sąlygotų tai, kad Lietuvoje gyvenantis vartotojas negalėtų gauti vartojimo kredito paslaugų tokiomis pačiomis sąlygomis, kaip kitos ES šalies gyventojas.

Kas turi būti peržiūrėta?

Akivaizdu, kad ES vartojimo kreditų direktyva turi būti peržiūrėta, pritaikyta nūdienai, paliekant erdvės ir ateityje įvyksiantiems technologiniams, vartotojų įpročių pokyčiams.

Kalbant apie reikalavimus informacijai, teikiamai vartotojui prieš pasirašant sutartį, peržiūrint ES vartojimo kreditų direktyvą būtina įvertinti pasikeitusius kredito davėjo ir vartotojo bendravimo kanalus, kitoki kliento aptarnavimo procesą (dažnu atveju vykstantį visiškai nuotoliniu būdu). Susikoncentruoti reiktų ne į vartotojui pateikiamos informacijos kiekį, bet į informacijos kokybę, kuri užtikrintų tai, kad vartotojas galėtų priimti atsakingą sprendimą.

Kalbant apie vartotojo kreditingumo vertinimą, ES ir nacionalinė teisė turėtų nustatyti vienodus standartus ir pagrindinius principus, kurie užtikrintų, kad vartojimo kredito davėjai galėtų lanksčiai pasirinkti kredito rizikos vertinimo priemones ir būdus. Ypatingai svarbu užtikrinti, kad reguliavimas skatintų konkurenciją ir sudarytų sąlygas diegti naujoves bei naujas technologijas.

ES Vartojimo kreditų direktyvos peržiūrėjimas ir aktyvus siūlymas pokyčių galėtų tapti ir namų darbais netrukus išrinksiamiems Europos Parlamento nariams.

